

ВИСНОВОК
рецензента,
кандидата педагогічних наук, доцента,
Тесленко Тетяни Василівни,
про наукову новизну, теоретичне та практичне
значення результатів дисертації
Силенко Надії Іванівни на тему «Формування національно-культурної
ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії сім'ї та школи»,
поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
за спеціальністю 011 освітні, педагогічні науки

Дисертаційна робота Силенко Надії Іванівни присвячена актуальній для педагогічної теорії та практики темі щодо формування національно-культурної ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії сім'ї та школи. Актуальність даного дослідження зумовлена, з одного боку, сучасними об'єктивними обставинами, пов'язаними з повномасштабною війною й необхідністю відстоювання нашою країною територіальної цілісності й незалежності, з іншого – глобалізація й європоцентризм як головні вектори розвитку сучасного світу посилюють необхідність збереження певними народами своєї автентичності. Таким чином, вибір теми дисертаційного дослідження є абсолютно виправданим, а його актуальність відповідає запитам сучасного суспільства.

Аналіз значного масиву періодичних видань, психолого-педагогічної літератури дозволив окреслити теоретичну основу дослідження, визначити логіку його побудови, що знайшло відображення в структурі дисертації та змісті її розділів. Науковий апарат дисертації окреслено чітко. Предмет вдало визначив домінуючий аспект дослідження. Це посприяло доцільній постановці мети і завдань дисертаційної роботи, переконливо показана наукова новизна і практичне значення результатів дослідження.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечується теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій та їх експериментальною перевіркою, застосуванням комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукового дослідження (аналіз, синтез, порівняння,

узагальнення, систематизація, класифікація, спостереження, експертне оцінювання, педагогічний експеримент, статистичне опрацювання експериментальних даних тощо), системним аналізом досліджуваних педагогічних явищ, інструментальною надійності вибраних критеріїв і показників, а також достатньою апробацією результатів).

Уваги заслуговує проведений авторкою аналіз поняття «національно-культурної ідентичності». Теоретичний аналіз наукових праць дозволив Силенко Н.І. зробити висновок, що національно-культурна ідентичність є основою державотворення і суспільного життя будь-якої держави. Для особистості пріоритет має самовизначення, де національно-культурна ідентичність базується на історичному минулому сім'ї, країни, народу та зв'язку, повазі до міфів, легенд, святинь, використанні української мови, української символіки. Формування національно-культурної ідентичності базується на національному світогляді, національній культурі, мові, національній ідеї.

Національна культура унікальна і самобутня, заснована на українській національній культурі. Творцем української національної культури є український народ, який створив її століттями, відбиваючись у моральних цінностях, святинях, національній символіці, традиціях, звичаях, обрядах, ритуалах, духовних почуттях (національних, моральних, естетичних, релігійних, громадянських, патріотичних), які включені до фольклору.

На розвиток національної культури негативно вплинули війни, затяжні заборони, репресії, негативна міфологізація українського образу, переписування історії та недооцінка ролі українців у житті країн чи імперій, до яких вони належали в різний час. Все це викликало масштабні еміграційні процеси, змушуючи українців залишати свою країну і шукати свою долю в інших країнах і збагачувати інші культури світу.

Найбільш суттєвими результатами дисертації є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов формування національно-культурної ідентичності молодших школярів у

процесі взаємодії школи та сім'ї (підвищення професійної компетентності вчителів щодо формування національно-культурної ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії школи та сім'ї на демократичних засадах; спрямованість виховних зусиль школи і сім'ї на формування національно-культурної ідентичності учнів початкової школи; впровадження традиційних та інноваційних форм взаємодії педагогів та батьків, спрямованих на формування національно-культурної ідентичності молодших школярів).

Безперечним позитивом дисертації є визначення *структурних компонентів* національно-культурної ідентичності (когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісний); *критеріїв* («уявлення про національно-культурну ідентичність»; «бажання проявляти національно-культурну ідентичність»; «прояв національно-культурної ідентичності у поведінці») з відповідними показниками та рівнями сформованості (високий, середній, початковий).

Слід відмітити розкриття у дисертаційній роботі сутності поняття «взаємодія сім'ї та школи» щодо формування національно-культурної ідентичності молодших школярів як процес спільної взаємоузгодженої і взаємовідповідальної діяльності вчителів і батьків, що передбачає обмін інформацією, організацію спільних дій для формування національно-культурної ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії школи та сім'ї.

Особливої уваги заслуговують розроблений дисертанткою зміст, форми та методи виховної роботи з формування національно-культурної ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії школи та сім'ї.

Практичне значення дослідження полягає у впровадженні у освітній процес закладів освіти організаційно-педагогічних умов формування національно-культурної ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії школи та сім'ї; навчально-методичного посібника для вчителів «З Україною в серці»; семінарів-практикумів для вчителів («Мозаїка національно-культурної ідентичності»), «Календар взаємодії сім'ї та школи» та «Відкриваємо Україну разом», «Абетка Українознавства», «Онлайн-взаємодія з батьками», «Творча

Україна») та тренінгової програми «Основи формування національно-культурної ідентичності молодших школярів» із відповідним методичним забезпеченням; діагностичного інструментарію для з'ясування рівнів сформованості національно-культурної ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії сім'ї та школи.

Основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлено у наукових працях. Дисертанткою опубліковано 11 наукових та науково-методичних працях. З них: 1 публікація у виданні наукометричної бази 4 у фахових виданнях України категорії «Б», 2 у зарубіжних колективних монографіях, 3 у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 методичні рекомендації.

У цілому дисертаційне дослідження Силенко Н.І. за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Отже, дисертація Н.І. Силенко на тему: «Формування національно-культурної ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії сім'ї та школи» є цілісним завершеним дослідженням, яке за своїм науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та вирішенні досліджуваних проблем, аргументованістю висновків та практичним значенням відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, і може бути подане до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та
інноваційної педагогіки
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Т.В. Тесленко
Ю: зав. канцелярією Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
Підпис
«09» 20 22 р.